

УДК 330.339.1

Н.В. Корж, д.е.н., доцент, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ: ПОЛІТИКА, ПРОБЛЕМИ, МЕХАНІЗМИ
(НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ)

Проаналізовано стан інвестиційної діяльності, тенденції, досягнення та існуючі проблеми залучення інвестицій у Вінницькій області. Запропоновано рекомендації щодо поліпшення інвестиційного клімату, активізації інвестиційної діяльності та залучення інвестиційних ресурсів у економічний розвиток регіону.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна політика, конкурентоздатність, державне управління, інвестиційне партнерство.

Рис.4, Табл.3, Літ.5

Н.В. Корж
ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИЙ: ПОЛИТИКА, ПРОБЛЕМЫ, МЕХАНИЗМЫ
(НА ПРИМЕРЕ ВИННИЦКОГО РЕГИОНА)

Проанализировано состояние инвестиционной деятельности, тенденции, достижения и существующие проблемы привлечения инвестиций в Винницкой области. Предложены рекомендации по улучшению инвестиционного климата, активизации инвестиционной деятельности и привлечения инвестиционных ресурсов в экономическое развитие региона.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная политика, конкурентоспособность, государственное управление, инвестиционное партнерство.

N. Korzh

INVESTMENT ATTRACTION: POLICY, PROBLEMS, MECHANISMS
(THE EXAMPLE OF THE VINNITSA REGION)

The state the investment activity, trends, achievements and current problems of investment attraction in Vinnitsa region were analyzed. Recommendations for improving the investment climate, enhancing the investment activity and attraction of investment resources into the economic development of the region were made.

Keywords: investments, investment climate, investment policy, competitiveness, governance, investment partnership.

Економічний розвиток вже давно є пріоритетом територій, які прагнуть залучити інвестиції. В умовах сьогодення цього замало. Необхідно відходити від вузького погляду на економічний розвиток та переходити до комплексного набору залучення нового бізнесу, утримання існуючого іншими територіями, розвиток туризму та залучення зовнішніх інвесторів. В умовах децентралізації влади, рішучих дій щодо подолання корупції кожний регіон України прагне відшукати та максимально використати можливості для залучення інвестицій та формування сталого розвитку території. Залучення іноземних інвестицій і співпраця з іноземними інвесторами є одним з головних аспектів, який визначає напрямки і пріоритети міжнародної економічної діяльності ділових підприємств регіону, форми його участі в європейських інтеграційних процесах.

Залученню іноземних інвестицій присвячені ряд праць К.Ф.Котлера, К.Асплуда, І.Рейна, Д. Хайдера. Серед вітчизняних вчених окремими питаннями ефективності інвестиційних проектів та проблемами міжнародної співпраці займалися Т. Гринів, М. Денисенко, С. Тесля, В. Геєць, М. Герасимчук, Т.Орехова та ін.

Метою статті є аналіз стану інвестиційної діяльності, тенденцій, потреб в інвестиціях, наявних досягненнях та існуючих проблемах залучення інвестицій у Вінницькій області.

Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та досвід в реалізації

спільних проєктів є ключовим фактором для покращення інституційної спроможності міста та отримання доступу до альтернативних фінансових ресурсів. Вінниця активно співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями в напрямку залучення коштів в розвиток технологій, які обслуговують системи забезпечення життєдіяльності міста

На регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону є валовий регіональний продукт (ВРП), який впродовж останніх п'яти років демонстрував помірне зростання (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка показників рівня розвитку економіки Вінницького регіону [3]

Показник	2010	2011	2012	2013	2014
Валовий регіональний продукт у факт. цінах, млн. грн.	23589	29099	33024	36191	43990
Валовий регіональний продукт у розрахунку на 1 особу, у факт. цінах, грн.	14332	17768	20253	22303	27249
Капітальні інвестиції, тис. грн..	3544673	5080976	5824093	6109514	5674572

Однак при реальному падінні промислового виробництва, девальвації національної валюти та зростаючої інфляції (згідно з офіційними даними індекс інфляції за 2014 в цілому склав 124,9%) у 2014 р. показник ВРП зріс практично завдяки зростанню цін на всі товари/послуги саме через зміну курсу (падіння) гривни. Саме це є логічним поясненням суттєвого збільшення ВРП. За показником ВРП на одного мешканця регіону у 2014 р. Вінницька область посіла 13-е місце серед областей України. Така ситуація зумовлена, передусім, кількістю та активністю діючих підприємств та станом інвестиційних процесів у попередній період. Економічна діяльність окремих господарюючих суб'єктів, регіонів і країни в цілому значною мірою характеризується обсягом і формами здійснюваних інвестицій. На Вінниччині, попри зменшення у 2012 і 2014 рр., обсяг капітальних інвестицій залишався доволі стабільним та відчутно зріс у 2015 р. Питома фінансування (65,6% загального обсягу капітальних інвестицій) припадає на кошти власників підприємств. Другим за обсягом джерелом стали кошти населення на будівництво житла, які сягнули майже 1200,0 млн. грн. (17,1%), в той час як капітальні інвестиції у житлове будівництво становили 1274,3 млн. грн. У порівнянні з попередніми роками в обсязі капітальних інвестицій значно зріс показник коштів місцевих бюджетів, який перевищив 500,0 млн. грн. (7,2 %), що, передусім стало можливим завдяки політиці фінансової децентралізації. В той же час за рахунок коштів державного бюджету освоєно лише 158,9 млн. грн. (2,3%), що, з однієї сторони обумовлено перерозподілом фінансових надходжень на користь регіонів, а з іншої пов'язано із складним фінансово-економічним становищем країни і необхідністю збільшувати видатки на забезпечення обороноздатності країни. Важливим джерелом капітальних вкладень в регіональну економіку є залучені та запозичені кошти. Так, за рахунок кредитів банків та інших фінансових установ в області освоєно 445,1 млн. грн. (6,4%). Разом з тим, зовсім незначними у капітальних інвестиціях області є кошти іноземних інвесторів, які склали 11,1 млн. грн. (0,2%). Аналіз капітальних інвестицій за видами економічної діяльності показує, що найбільшу частку капітальних інвестицій (32,8% загального обсягу) освоєно промисловими підприємствами. Значний обсяг інвестицій вкладено підприємствами сільського, лісового та рибного господарства (28,1%), будівельними підприємствами (16,8%). Щодо напрямів освоєння, то найвагомішу частку капітальних інвестицій (99,5%) вкладено у матеріальні активи.

За даними головного управління статистики у Вінницькій області впродовж 2010-2014 рр. стабільно залучала від 24,7 до 39,4 млн. дол. США іноземних інвестицій.

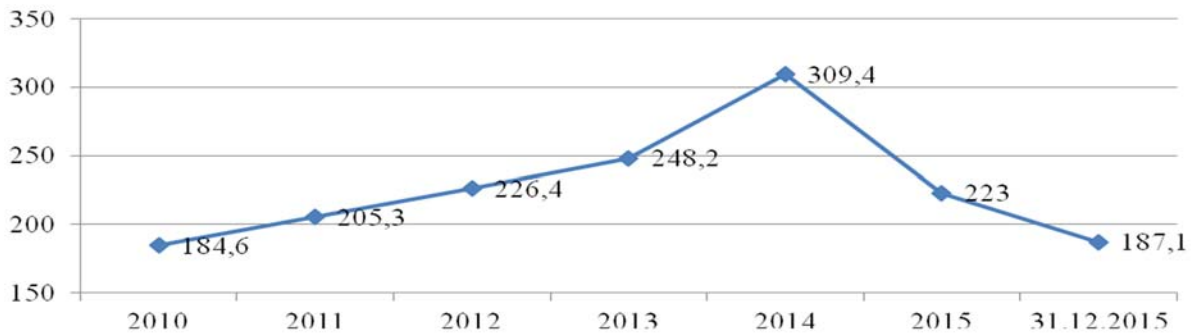

Рис.1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку Вінницької області протягом 2010-2015 р.р. [3]

Водночас під впливом негативних зовнішніх чинників показники залучення прямих іноземних інвестицій різко скоротились у 2015 р., натомість відбулося падіння загального обсягу, що було зумовлено, насамперед, курсовою різницею, а також незначним вилученням коштів інвесторами.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку регіону на 31 грудня 2015 р. становив 187,1 млн. дол. США, з яких 84,1 млн. дол. інвестовано у Вінницю. Переважна більшість інвестицій (78,1% загального обсягу акціонерного капіталу) надійшла з країн ЄС – 146,2 млн. дол., з інших країн світу – 40,9 млн. дол. (21,9%). У 2015 р. в економіку області іноземними інвесторами вкладено 5,3 млн. дол. США та вилучено 1,2 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, втрат та перекласифікації становило 40,1 млн. дол., у тому числі за рахунок курсової різниці – 39,2 млн. дол. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з Вінницької області в економіку країн світу станом на 01.04.2016 р. склав 60,8 тис. дол. США.

До шістки з більш ніж 20 країн-інвесторів, на які припадає 68,0% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 38 млн. дол., Австрія – 31,8 млн. дол., Франція – 28,4 млн. дол., Німеччина – 15,7 млн. дол., Польща – 12,9 млн. дол.

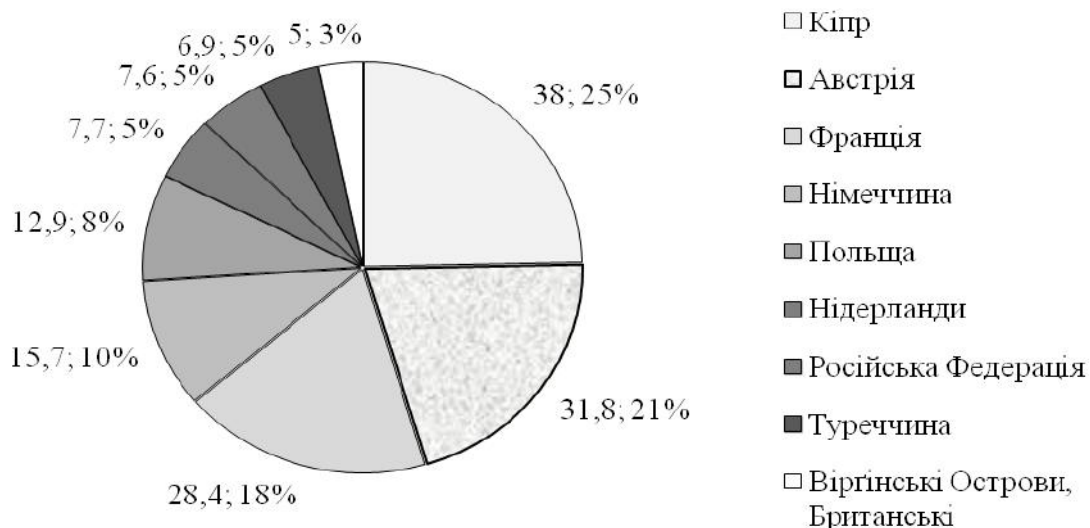

Рис.2. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці Вінницької області на 01.04.2016 року [3]

Загальний обсяг прямих інвестицій, здебільшого зосереджений на підприємствах промисловості (125,2 млн. дол. або 66,9%), у т.ч. переробній – 107,5 млн. дол. та добувній промисловості і розробленні кар'єрів – 17,1 млн. дол. В переробній промисловості іноземні інвестиції розподілилися таким чином: у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів вкладено 55,5 млн. дол. прямих

інвестицій, у виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічну діяльність – 25,7 млн. дол., у виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 15,1 млн. дол. Підприємства сільського, лісового та рибного господарства залучили 13,1% загального обсягу прямих інвестицій, організації сфери адміністративного та допоміжного обслуговування – 7,6%, підприємства, що здійснюють операції з нерухомим майном – 4,4%. Серед міст області у 2015 р. 44,4% іноземного капіталу зосереджено у м. Вінниці, що становить 87,5 млн. дол. Також, значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено у Козятинському районі – 23,2 млн. дол. (11,8%), Немирівському – 14,4 млн. дол. (7,3%) та Тульчинському – 9,0 млн. дол. (4,5%).

Основою регіонального розвитку є стратегічне планування. Впродовж 2014-2015рр. було розроблено стратегію регіонального розвитку, основною метою якої є орієнтація на збалансовану діяльність в напрямі стабілізації та підвищення якості життя населення на основі підвищення ефективності економіки за рахунок активізації інвестиційних та інноваційних процесів. Слід зазначити, що стратегічне бачення розвитку регіонів базується значною мірою на майбутньому розвитку їх інвестиційного потенціалу. Так майбутнє Вінницької області бачиться на основі «інноваційного розвитку економіки і створення позитивного інвестиційного клімату».

Основними точками зростання економіки Вінниччини визначено: сільське господарство; формування та розвиток галузі глибокої переробки агропродукції; переробна промисловість; реалізація інноваційних проектів у галузі енергозбереження; інформаційно-комунікаційні технології, освіта та культура; виробництво продукції оборонного призначення; розвиток медичної галузі; туристична галузь та міжнародне співробітництво. Сталий розвиток цих галузей, в тому числі за рахунок ефективної зовнішньо-економічної діяльності діючих підприємств, залучення інвестицій для створення нових високотехнологічних та екологічно безпечних виробництв і розвиток навколо них мережі підприємств малого та середнього бізнесу, розширення співпраці з міжнародними організаціями дозволить забезпечити високі темпи економічного росту Вінниччини [2].

У структурі стратегічних та операційних цілей та завдань окреслених в «Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року», інвестиційні питання займають чільне місце. Подальший розвиток Вінницького регіону пов'язаний, передусім, із: створенням привабливих умов для залучення інвестицій в економіку області та міжнародної донорської допомоги; розвитком та поглибленням міжнародного та міжрегіонального співробітництва; **Ошибка! Закладка не определена.** розвитком транскордонного співробітництва та прикордонних територій, зокрема: зростання ділових контактів, створення спільних мереж, підприємств, кластерів та інших сучасних форм організації території. З цими операційними цілями тісно пов'язані поліпшення умов та здійснення інфраструктурних заходів для залучення інвестицій, створення і діяльності малого й середнього бізнесу, реалізації інвестиційних, інноваційних та інфраструктурних проектів.

Слід відмітити, що на фоні відсутності маркетингових стратегій щодо залучення іноземних інвестицій, позитивним фактором є проведення окремих промоційних заходів як в регіонах, так за межами країни шляхом: проведення Міжнародного Трейд-клубу із представниками бізнес-кіл Вінниччини та керівниками регіону; презентації інвестиційного потенціалу області під час візиту економічної місії вінницьких підприємств до Сьвентокшиського воєводства Республіки Польща; укладання домовленості щодо інвестицій в розмірі 20 млн дол США в будівництво другої черги з виробництва паркету ТОВ «Барлінек Інвест»; проведення III Міжнародного інвестиційного форуму «Вінниччина - бізнес в центрі України», головною метою якого були презентація інвестиційного потенціалу Вінниччини та інших заходів, головною метою яких були обговорення шляхів розвитку регіонального, міжнародного співробітництва, пошук бізнесових і приватних контактів, обмін досвідом у сфері

інвестицій і нових технологій.

Виконання стратегій регіонального розвитку, реалізація проектів регіонального, а також інвестиційних проектів суб'єктів господарювання, вимагає значних капіталовкладень. Практика доводить, що потреби в інвестиційних ресурсах місцевих громад задовольняються, в кращому випадку, всього на 8-10%. У стратегії розвитку Вінницької області наведено низку додатків, які містять перелік проектів та потреб в різних галузях та сферах. Що стосується нагальних потреб окремих галузей, то вони представлені в додатку до стратегії та наводяться нижче (табл.2).

Таблиця 2

Потреби окремих галузей Вінницької області в інвестиціях[2]

Галузь	Потреба, в тис. грн.
Машинобудування	47450
Транспорт	14500
Харчова промисловість	1009101
Добувна промисловість	1433770
Курортно-туристична діяльність та рекреація	148034
Виробництво та постачання електроенергії	2167000
Легка промисловість	2320
Фармацевтична промисловість	40700
Виробництво виробів	1639250
Металообробка	500
Всього:	6502624,3

Орієнтовні потреби регіону в коштах на 2016 рік становлять 26941,45 млн. грн., а на 3 роки (2016-2018) - 45697,65 млн. грн. Лише на розвиток місцевої інфраструктури необхідно 4078,7 млн. грн., вирішення нагальних проблем сфери ЖКГ - 153,4 млн. грн., модернізацію систем життєзабезпечення та заміну застарілого обладнання медичних закладів 601,86 млн. грн., освіти - 295,2 млн. грн., у сфері культури, спорту, дозвілля - 172,5 млн. грн., у сфері екологічної безпеки та збереження навколишнього середовища - 117,79 млн. грн. На підготовку інфраструктури для залучення інвестицій необхідно 9,5 млн. грн. Потреби в інвестиціях у розвиток сільськогосподарського комплексу регіону становлять біля 22000,0 млн. грн., місцевої промисловості – 18190, 0 млн. грн.

На основі результатів проведеного експертного опитування посадових осіб місцевих органів виконавчої влади; інтерв'ювання представників інститутів громадянського суспільства здійснено контент аналіз статистичної інформації, стратегії регіонального розвитку, плану заходів з її реалізації, як передумов для залучення інвестицій. В процесі експертного опитування щодо можливих джерел фінансування з'ясовано, що найбільші очікування респондентів пов'язані з коштами місцевих підприємств та внутрішніх інвесторів (рис.3).

Значні сподівання респондентів на кошти місцевого бюджету, що стало можливим завдяки реалізації політики фінансової децентралізації в країні. Одночасно респонденти доволі високо оцінили в якості потенційного інвестиційного ресурсу кошти населення, кредити міжнародних фінансових організацій та прямі іноземні інвестиції.

Немає особливих сподівань на інструмент державно-приватного партнерства, який сильно розвинутий за кордоном. Використання цього інструменту гальмується, передусім, через відсутність розуміння щодо підготовки подібних проектів, практичного досвіду подібної співпраці в регіоні, належного методичного супроводу.

Разом з тим, слід зазначити що у Вінницькій області з метою активізації механізму приватно-державного партнерства муніципалітетом створено комісію з питань проведення конкурсу з визначення приватного партнера для реалізації проекту по рекультивациі міського полігону побутових відходів та генерування електроенергії з полігонного газу в с. Стадниця Вінницького району. Але це лише перші кроки в набуті досвіду партнерства і його замало.

Рис. 3. Результати опитування респондентів щодо можливих джерел фінансування проектів та заходів, пов'язаних з регіональним розвитком

Більшість експертів досить високо оцінили можливість фінансування з коштів державного бюджету. Натомість, аналіз структури капітальних інвестицій 2015 р. засвідчив, що воно не було вагомим. Крім того, бюджетне планування відірване від загальнодержавного планування, основна частина видатків спрямовується на утримання та соціальні видатки, на врегулювання військового конфлікту, і тому розраховувати на значне фінансування з державного бюджету проектів розвитку не доводиться.

З урахуванням обмеженості у фінансових ресурсах головне – забезпечити ефективне використання коштів Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), завдяки яким можна надати потужний імпульс для розвитку малого й середнього бізнесу та підтримати проекти зі створення інфраструктурних умов для інвестування в регіоні. На фінансування подібного проекту у Вінницькій області «Створення кооперативу для захисту правових і економічних інтересів особистих селянських господарств, а також розширення асортименту молочної продукції для соціальної сфери Томашпільського району» з коштів ДФРР виділено у 2015 р - 148675,6 тис. грн., а на 2016 р. заплановано 140797,3 тис. грн. Реалізація зазначеного інвестиційного проекту надасть можливість створити нові робочі місця, відпрацювати механізм захисту правових і економічних інтересів особистих селянських господарств, підвищити заготівельну ціну на молоко, організувати повний ланцюга молочної галузі в Томашпільському районі, розширити раціон харчування молочними продуктами (з 1 до 3 видів) в соціальних установах району. Разом з тим, сподівання на повноцінне використання можливостей ДФРР на практиці також сумнівне, оскільки у 2016 фонд не матиме обсягів фінансування, визначених Бюджетним кодексом України (0,5% замість 1%). Крім того, практика використання коштів фонду у 2015 р. засвідчила, що основна сума коштів використовується не для фінансування проектів регіонального розвитку, а на інші, зумовлені нагальністю поточних завдань обласного керівництва.

В ситуації, що склалася, одним з найважливіших стабільних джерел фінансування є кошти МФО (Міжнародний банк розвитку й реконструкції (МБРР); Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР); Європейський інвестиційний банк (ЄІБ); Німецький державний банк розвитку KfW; Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO)). Слід зазначити, що Вінницький регіон має позитивний досвід співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Серед успішних комерційних

проектів, які отримували кредитні ресурси від МФО у Вінницькій області, є ТОВ «Зернопродукт МХП», промислова група "ViOil" (ViOil). Щодо соціальних проектів, то у 2015-2020 рр. у Вінницькій області реалізовується регіональний субпроект «Складова розвитку системи охорони здоров'я Вінницької області, направлена на покращення медичної допомоги хворим із серцево-судинною патологією» проект Світового банку «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей», згідно з яким передбачається будівництво Вінницького регіонального клінічного лікувально-діагностичного центру серцево-судинної патології. Кошти Світового банку на реалізацію проекту становлять 32,85 млн. дол. США.

За інформацією Мінекономрозвитку у 2014 р. Вінницькій області впроваджено 13 проектів Міжнародної технічної допомоги (МТД). Аналіз стану інвестиційної діяльності на Вінниччині на фоні позитивних зрушень дозволив виділити й такі проблеми в залученні іноземних інвестицій:

1) спад в інвестиційній діяльності випереджає загальний виробничий спад. Дана проблема призводить до підриву умов простого та розширеного відтворення, а далі відбувається відставання капіталомістких галузей, а також зменшення технічного виробництва;

2) зменшення частки загального накопичення під час використання ВРП. Загальне накопичення в цілому характеризує придбання резидентами товарів та послуг, які вироблені чи надійшли шляхом імпорту в даному періоді, але ще не спожиті;

3) зростання зносу виробничих засобів, які знецінюються кризою внаслідок недоінвестування;

4) неефективна технологічна структура вкладень капіталу (не прискорюється процес оновлення капіталу, частка витрат на обладнання має тенденцію до скорочення);

5) поглиблення диференціації територіальних громад області за їх інвестиційною привабливістю;

б) високі інвестиційні ризики внаслідок завищення ціни порівняно з інфляцією та низька норма рентабельності, які роблять недоступними залучення іноземних інвестицій для реального сектору економіки.

Механізм залучення іноземних інвестицій передбачає розвиток спеціальної державної політики для їх залучення, яка ґрунтується на таких етапах: аналізу макроекономічних показників; визначенні пріоритетів для іноземних капіталовкладень та принципів їх збільшення; визначенні тенденцій міжнародного експорту капіталу та на їх основі визначенні привабливих форм залучення іноземного капіталу.

При формуванні вищезазначеного механізму західні інвестори керуються правилом чотири «С»: ділова репутація + кредитна історія, грошовий потік, додаткове забезпечення, частка власного капіталу. Тобто іноземний інвестор вивчає, в першу чергу, дані показники і вже, якщо вони є прийнятними додатково і більш ґрунтовно вивчає інші показники на основі яких можна зробити той чи інший висновок.

Для залучення інвестицій важливо розуміти яким чином бізнес приймає рішення щодо інвестування. Зазвичай фірми починають ставитись до території як до потенційного адресату після оцінки факторів привабливості, що в сукупності визначають діловий клімат (табл.3).

Таблиця 3

Рейтинг ділової активності України, 2016 [5]

Напрямки оцінювання	Рейтинг 2016	Рейтинг 2015	Зміни в рейтингу
Реєстрація підприємств	30	70	+40
Отримання дозволів на будівництво	140	139	-1
Підключення до систем	137	138	+1
Реєстрація власності	61	64	+3
Отримання кредитів	19	17	-2

Напрямки оцінювання	Рейтинг 2016	Рейтинг 2015	Зміни в рейтингу
Захист міноритарних інвесторів	88	87	-1
Оподаткування	107	106	-1
Міжнародна торгівля	109	109	Без змін
Забезпеченість виконання контрактів	98	98	Без змін
Вирішення неплатоспроможності	141	141	Без змін

Ці фактори поділяють на дві базові категорії: жорсткі – ті, що можна виміряти більш-менш об'єктивними показниками та м'які, що важко виміряти та представляють суб'єктивні характеристики.

Перелік факторів є неоднаковими в різних рейтингах, що обумовлюється геополітичною ситуацією, тенденцією світових глобальних економічних та інвестиційних процесів тощо (рис.4).

Рис.4. Україна в міжнародних рейтингах (2016) [5]

Серед чинників, що визначають привабливість інвестиційного середовища України та її регіонів (політичні, правові, економічні, соціальні, екологічні, геополітичні) високу оцінку сьогодні мають лише соціальні (професійна підготовка та кваліфікація українського персоналу) та доволі вигідне географічне розташування країни. Привабливим для іноземних інвесторів є також місткий внутрішній ринок споживання, наявний інтелектуальний та науково-технічний потенціал, доступ до ресурсів. Інші чинники мають низьку (політична нестабільність, правова незахищеність інвестора, погіршення макроекономічних показників, нестабільність законодавства) або дуже негативну оцінку (високий рівень корумпованості, військовий конфлікт на Сході тощо). Більш того, дослідження показали, що ПІІ стають все більш чутливі до оподаткування по мірі зростання мобільності капіталу і ліквідації неподаткових бар'єрів для їх притоку. З цієї точки зору дуже корисним в оцінці довгострокового впливу на прямі іноземні інвестиції можуть стати реформи податку на прибуток корпорацій. Ряд країн для залучення інвестицій використовують тимчасове звільнення від податку ряду секторів. Однак слід пам'ятати, що оподаткування прибутку є важливим, але не основним визначальним фактором при прийнятті компаніями рішення про інвестування за кордон. Воно в більшій мірі залежить від вигідності даного проекту з точки зору довгострокової перспективи. До того ж, не варто недооцінювати значущість для інвесторів податку на зарплату та інших податків, які пов'язані з прибутком, а також дружність податкового адміністрування, визначеність, передбачуваність і послідовність податкових правил.

Щодо стану інвестиційної привабливості Вінницького регіону, то дослідження, яке проводилось Київським міжнародним інститутом соціології та Інститутом економічних досліджень і політичних консультацій у 2012-2014 рр. на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України

показали домінуючу роль так званих «м'яких» факторів. Інша група – так звані «жорсткі» фактори, які значною мірою визначають потенціал області і дію яких важко швидко змінити (природні й трудові ресурси, інфраструктура, бізнес та ін.). Щодо індексу інвестиційної привабливості, то Вінницька область суттєво піднялась в рейтингу на 9 пунктів та обійняла 4 місце саме завдяки суттєвому покращенню інвестиційного клімату на місцевому рівні. Стан ділового середовища у Вінницькій області оцінено представниками влади на «4» за п'ятибальною шкалою, а місцевими експертами – «3» балами.

Серед позитивних факторів та конкурентних переваг регіону відзначено: вигідне географічне розташування та зручну доступність до області, наявність корисних копалин та кваліфіковані й недорогі трудові ресурси; сприятливу екологічну ситуацію; сприятливі умови для ведення бізнесу, підтримку з боку влади; добру репутацію регіону серед інвесторів; відповідальний і професійний підхід до управління регіоном.

До негативних факторів у розвитку інвестиційної діяльності на місцевому рівні віднесено: складність фінансування, недоступність кредитів для бізнесу; низький рівень розвитку місцевої інфраструктури; слабкий рівень розвитку місцевої економіки; брак належного інвестиційного супроводу, відсутність на місцях реальних важелів впливу на інвестиційну політику; падіння споживчого попиту через зниження активності малого й середнього бізнесу, зумовлену недоступністю фінансово-кредитних ресурсів, а також зубожінням населення. Щодо рівня корупції в регіоні відповіді представників місцевих інституцій та оцінки державних службовців корелюють між собою та відзначають відчутне покращення ситуації в роботі митних і податкових органів, у сфері державних закупівель, отриманні дозволів та ліцензій, в судах. Проблемною сферою залишається виділення земельних ділянок, де прояви корупції залишаються високими.

Що стосується загальнодержавних факторів, внаслідок яких респондентами очікується позитивний вплив на стан регіональних інвестиційних процесів, то певний оптимізм пов'язаний з:

- процесами децентралізації. Разом з тим, на їх думку реформа проводиться повільно, а її заходи недостатньо корелюються між собою та інституційно незабезпечені;
- реалізацією угоди про асоціацію з ЄС та можливістю виходу з конкурентоздатною продукцією на європейські ринки;
- політикою приватизації в країні за умови врахування регіональних економічних інтересів;
- девальвацією гривні, яка мала б підвищити зацікавленість іноземних компаній до інвестування в Україні. Однак з макроекономічної точки зору найбільш ефективною є політика з підтримки стабільності обмінного курсу. В цілому економісти сходяться на думці, що даний фактор серйозно не впливає на прийняття рішень щодо інвестування, за винятком випадків його значних коливань;
- посиленням ролі інститутів громадянського суспільства, бізнес асоціацій на всіх рівнях.

Одночасно респонденти вважають зусилля на державному рівні щодо реформування країни декларативними і такими, що не завжди враховують регіональні й місцеві інтереси й потреби. Крім того ідентифіковані негативні фактори є вагомішими й нівелюють певні позитивні чинники. До їх числа відносять:

- імідж України, як корумпованої держави;
- незахищеність законних прав та інтересів інвесторів через нечесні й корупційні українські суди;
- політичну і макроекономічну нестабільність, а також воєнні дії на Сході країни;
- надмірну централізація влади, яка зберігається та відсутність реальної економічної децентралізації, неефективна політика НБУ, що призвела до зубожіння населення;

- часту зміну законодавства, відсутність реальних інструментів й механізмів стимулювання інвестиційної діяльності;
- дорогі кредитні ресурси;
- суттєві перекоси в структурній політиці (здебільшого, обслуговування інтересів великого бізнесу);
- відсутність практики і реальної зацікавленості щодо впровадження нових підходів у реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- інвестиційна реформа, яка передбачена у Стратегії 2020 має декларативний характер (відсутність інформації щодо можливості долучення бізнесу чи інститутів громадянського суспільства до формування політики у сфері інвестиційної діяльності).

Головною слабкою стороною на регіональному рівні є відсутність чіткої політики стосовно інвестицій та прямих іноземних інвестицій, зокрема. Незважаючи на те, що місцева влада прагне залучати інвестиції в певні пріоритетні галузі, вона не має чіткої стратегії для того, щоб спрямувати приватні іноземні інвестиції в ці галузі. Крім того, необхідно чітко ідентифікувати найважливіші проекти, які необхідно реалізувати та визначити можливі джерела їх фінансування, а також пріоритетні сфери та галузі економіки, в які можуть бути залучені ПІІ. Активне сприяння ПІІ поки що не стало одним із ключових питань їхньої діяльності через невисоку інституційну спроможність, відсутність реальної підтримки та чіткої координації з боку центральних органів виконавчої влади, а також не сформованість стратегічних підходів до інвестиційної діяльності. Недостатньо високий ступінь відкритості міста іноземним інвесторам спричинений:

- недосконалим законодавством в галузі: отримання у власність (користування) об'єктів нерухомості (в т.ч. земельних ділянок), адміністрування податків, захисту інвестицій, вимог до здійснення та контролю підприємницької діяльності, а також невідповідністю його міжнародним нормам і стандартам та незадовільним рівнем дотримання;

- недостатньою розвиненістю інвестиційного ринку та засобів його промоції;
- відсутністю досвіду використання нових механізмів фінансування інвестиційних проектів (в т.ч. державного-приватного партнерства).

Для ефективної інвестиційної стратегії регіональна та місцева влада має:

- 1) визначити чіткі й зрозумілі цілі щодо наявних та очікуваних прибутків від приватних іноземних інвестицій, наприклад, капіталовкладень, підвищення надходжень податків, зростання експорту, зайнятості та кваліфікації, технологій та інновацій;

- 2) зосередити зусилля по залученню інвестицій на кількох конкурентоспроможних секторах. Для кожного сектора регіональної (місцевої) економіки слід визначити потенційні вітчизняні та зарубіжні компанії, які можуть генерувати мобільні проекти і відповідають цілям регіону (міста, району) в окремих секторах і технологіях.

- 3) створити місцеву агенцію по залученню приватних іноземних інвестицій чи агенцію регіонального розвитку з наділеним мандатом щодо ПІІ. Дана структура має бути забезпечена всіма засобами для успішної діяльності з залучення інвестицій, чіткими повноваженнями, стратегією, кваліфікованими кадрами та маркетинговим бюджетом та тісно співпрацювати з державним і приватним секторами.

- 4) здійснювати постійний моніторинг за ходом реалізації проектів, передбачених планами реалізації стратегій розвитку регіону на середньострокову перспективу, ініціювати розробку нових проектів відповідно до потреб та тенденцій розвитку регіону.

- 5) продовжувати диверсифікацію регіональної економіки, яка є моносекторальною (залежною від сільського господарства);

- б) розвивати кооперацію між місцевими підприємствами, сприяти

об'єднанню економічних суб'єктів у ланцюги постачань і вироблення кінцевої продукції в регіоні, підтримувати формування кластерів.

Крім того необхідно підтримувати та зміцнити економічну базу області. По-перше, в регіоні має бути збережений існуючий бізнес. Для цього влада має бути в постійному діалозі з бізнесом. По-друге, в регіоні мають бути розроблені реальні плани та послуги для допомоги існуючому бізнесу в питаннях його розширення, що сприятиме зростанню доходу та зайнятості для місцевої економіки. Здебільшого місто може визначити, на які жорсткі чи м'які фактори можна вплинути та відштовхуючись від цього почати створювати ретельно прораховані пропозиції. Це є основою процесу створення доданої вартості. По-третє, територія має полегшити підприємцям організацію нової справи. Сюди входить створення місцевих агенцій з надання допомоги малим і середнім підприємствам, заохочення місцевих банків в допомозі новим підприємствам, надання позик, зведення власників венчурного капіталу і підприємців, популяризація дослідницьких парків та ін. В четверте, регіон має залучати стратегічно важливі проекти розвитку. Для цього регіональна влада має публікувати каталог проектів, який також може містити опис програм, що спонсуються ЄС і, в яких регіон може брати участь.

Необхідно брати до уваги, що у процесі операцій злиття та поглинання фактично не відбувається створення нових виробництв або підприємств. Через це такі інвестиції не мають радикального впливу на економіку країни-реципієнта. Крім того, операції зі злиття та поглинання, за винятком приватизації, відбуваються між приватними компаніями, здебільшого за межами можливого впливу державного сектору та місцевого самоврядування. На відміну від злиття та поглинання, інвестиції «Грінфілд» створюють нові виробничі потужності, нові робочі місця та сприяють розвитку експорту з країни, виступаючи, таким чином, потужною додатковою рушійною силою розвитку економіки. Через це, країни та регіони усього світу ведуть жорстку конкурентну боротьбу за залучення інвестицій саме такого типу для своїх територій і витрачають серйозні державні та муніципальні ресурси на діяльність із залучення інвестицій. Таким чином, тільки маючи чіткий план розвитку території можна говорити про залучення інвестицій в регіон та розраховувати на конкретні результати від інвестиційної програми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія розвитку «Вінниця – 2020» - Режим доступу : <http://www.vmr.gov.ua/TransparentCity/Lists/StrategyVinn2020/Default.aspx>
2. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 - Режим доступу: <http://www.vinrada.gov.ua/proekt-strategi%D0%87-regionalnogo-rozvitku-vinnicko%D0%87-oblasti-na-period-do-2020-roku.htm>
3. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у Вінницьку область [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vous.vin.ua/index.php/statistical-information/11-foreign-trade/88-2010-11-23-14-08-06.html>
5. Україна у міжнародних рейтингах. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – Режим доступу : <http://investukrmap.org.ua/uk/Ukraine/UARankings>